

SOCIAL WELFARE

**Oksana Diakonenko, Candidate of Economic Sciences,
Senior Researcher,
Senior Research Fellow of the Social Capital Department
Mykhailo Ptoukha Institute for Demography and Life Quality Research
of the National Academy of Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine**

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-650-8-18>

INNOVATIVE MECHANISM FOR STRENGTHENING SOCIAL COHESION: UKRAINIAN COMMUNITIES AS A SPHERE OF RESILIENCE OF QUALITY OF LIFE

ІННОВАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ЗМІЦНЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЗГУРТОВАНОСТІ: УКРАЇНСЬКІ ГРОМАДИ ЯК ПРОСТІР РЕЗИЛІЄНТНОСТІ ЯКОСТІ ЖИТТЯ

Соціальна згуртованість – вагомий чинник стимулювання інноваційних ініціатив в територіальних громадах країни та ресурс швидкого повоєнного відновлення поселень через формування інтегрованого економічного простору з налагодженою інформаційно-комунікаційною взаємодією.

Територіальні громади, що характеризуються соціальною згуртованістю, досягають вищого рівня інноваційного розвитку, а відтак і рівня життя мешканців. Впродовж війни соціальна згуртованість населення України зазнавала динамічних трансформацій та характеризувалась зрушеннями у просоціальній поведінці українців та соціальній структурі громадянського суспільства. У перший місяць повномасштабного вторгнення армії РФ (лютий 2022 р.) індекс відчуття згуртованості серед українців перевищував показник аналогічного періоду попереднього року в 2,4 рази. Як наслідок, у Світовому рейтингу благодійництва Україна піднялась на 2 місце із 142 країн, показуючи всьому світу приклад єдності та волонтерства.

Великі втрати, спричинені тривалою виснажливою війною, загрожують наразі новими викликами – втратою згуртованості, що позначиться на спроможності тилу забезпечувати першочергові потреби фронту та захищати демократичні здобутки країни. Зростання згуртованості, яке спостерігалось на початку повномасштабного вторгнення, зупинилося і тримається переважно завдяки взаємодопомозі на низовому рівні.

Міжособистісна довіра та довіра до влади знижуються, що притаманно багатьом суспільствам у воєнний і повоєнний періоди. До прикладу, військовий конфлікт в Боснії та Герцеговині спричинив зниження загальної довіри в громадах, особливо серед населення етнічно неоднорідних регіонів країни, які суттєво постраждали від військових дій.

В Україні більшість громадян (68,9%) не довіряють людям, 52,9% – не довіряють місцевій владі, 33,6% – не довіряють новинам (чим вищу освіту має особа, тим меншою є довіра новинам) [1]. Третина населення боїться публічно висловлювати свою думку, а половина – не проявляє громадсько-політичної активності (участь у мітингах, громадських слуханнях, поданні петицій тощо). Варто зазначити, у згуртованій громаді мешканцям властиве почуття приналежності, що формується на добровільності, рівності та дотриманні прав людини, не виключаючи наявності розбіжностей, суперечностей і конфліктів [2; 3]. Різноманітність і здорова конкуренція поглядів та позицій, а також здатність їх використовувати для розвитку громади – важлива умова сучасного механізму соціального згуртування територіальних громад.

Інноваційний механізм зміцнення соціальної згуртованості в територіальних громадах в аспекті забезпечення резилієнтності якості життя включає нормативно-правові, фінансово-економічні, комунікаційні, соціальні, моніторингові та інші групи інструментів, сформовані у чотири основні блоки – інституційний, цифровий, соціально-економічний, освітньо-культурний (рис. 1). Механізм згуртованості працює як багаторівнева система, що забезпечує нормативно-правове поле зміцнення соціальної згуртованості, формує адміністративну та ресурсну основу для реалізації політики згуртованості.

Ефективність інноваційного механізму зміцнення соціальної згуртованості може підпадати під деструктивну дію низки ризиків та загроз, основними з яких є:

Рис. 1. Блоки та інструменти інноваційного механізму соціальної згуртованості

- корупція – ключовий руйнівний фактор довіри та єдності в українському суспільстві, що посилює загрозу зростання економічної нерівності, в тому числі у доступі до житла, лікування, освіти, знижує привабливість країни для інвесторів, загрожує реалізації демократичних реформ;

- формування соціальної згуртованості на засадах авторитаризму та примусу, що є наслідком інституціональної недовіри (насамперед, низького рівня довіри до суддів, уряду, парламенту, місцевих органів влади), що може ускладнюватись соціальними ризиками та конфліктністю;

- інформаційна дестабілізація та проросійська пропаганда, що розділяє етнічну єдність та підриває ідентичність українців, посилює зневіру у державі та інституціях, розколює суспільство на групи. Загроза впливу дезінформації та проросійських наративів сильніша серед громадян з низьким рівнем освіти та медіа грамотності, які не мають доступу до якісних джерел інформації (зокрема, у сільській місцевості, тимчасово окупованих та прифронтових територіях країни) [4; 5];

- фрагментація суспільства внаслідок поширення емерджентної соціальної згуртованості (здатність системи характеризуватись певними властивостями, які не притаманні її складовим елементам). Емерджентна згуртованість розповсюдилась з розвитком соціальних мереж і формується на основі слабких соціальних зв'язків, що обмежуються певною, зазвичай короткочасною, подією, наприклад, повітряною атакою. За такої згуртованості користувачі взаємодіють переважно з однодумцями і споживають лише узгоджену з їхніми поглядами інформацію, не довіряючи користувачам інших груп з альтернативною точкою зору, що може посилити поляризацію суспільства.

Консолідація інноваційних зусиль територіальних громад на засадах тісної партнерської взаємодії, розвитку публічно-приватного партнерства, стимулювання розвитку мереж та партнерств, з однієї сторони, та розвитку інноваційних галузей, інфраструктури для інновацій, впровадженню технологічних досягнень та інформаційно-комунікаційних технологій – з іншої, є запорукою активізації потенціалу на повоєнне відновлення поселень в умовах значних ресурсних втрат.

Література:

1. Соціальна згуртованість в Україні. *Громадянська мережа «Опора»*. 2025. URL: <https://salo.li/00eAc6E>
2. Zaiats T., Kraievska H., Diakonenko O. Social capital of rural territorial communities in Ukraine: problems of strengthening and directions of their solution. *Agricultural and Resource Economics*, 2022. Vol. 8 (2). P. 158–178. URL: <https://salo.li/0efc53B>
3. Zvonar V., Dyakonenko O., Kotenko T. Social capital in labor relations influenced by digitalization trends. In: *Regimes of Capital in the Post-Digital Age*. Series: Routledge Studies in Social and Political Thought. Ed. by S. Wróbel, K. Skonieczny. London: Taylor & Francis, 2023. P. 170–178. URL: <https://salo.li/72b0A5c>
4. Заяць Т. Громадська участь у резилієнтному розвитку територіальних спільнот. *The scientific heritage* (Budapest, Hungary). 2025. № 161. С. 11–17. URL: <https://www.scientific-heritage.com/wp-content/uploads/2025/05/The-scientific-heritage-No-161-161-2025.pdf>.
5. Sova O. (2025). Rethinking Contemporary Investment through Social Resilience. *Energy and the Question of Investment* : Book of Abstracts of the Interdisciplinary Conference, University of Warsaw, Poland, 3–4 November 2025. URL: <https://technologyandsocialization.al.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2025/10/Energy-and-the-Question-of-Investment.-Book-of-Abstracts.pdf>